

Attityder till invandring: en analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016

Åren 2014 till 2016 innehöll gott om dramatik. Antalet asylsökande ökade kraftigt som följd av en växande flyktingström över Medelhavet. Den stora tillströmningen följdes av en kraftig åtstramning av flyktingpolitiken och invandringen till Sverige minskade drastiskt. Parallellt blev debatten kring invandring och integration allt mer intensiv och invandringsfrågan etablerade sig som en av de viktigaste samhällsfrågorna på medborgarnas dagordning. Mot den här bakgrunden undersöker författarna till denna Delmi-rapport hur svenskarnas attityder till invandring förändrades 2014–2016, samt vilka samband som finns mellan medieanvändning och attityder till invandring. Rapportens författare är Jesper Strömbäck, professor i journalistik och politisk kommunikation, samt Nora Theorin, doktorand i medie- och kommunikationsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Bakgrund

Hösten 2015 presenterade regeringen och allianspartierna en överenskommelse om åtgärder för att minska flyktinginvandringen. Bakgrunden var att antalet asylsökande som kom till Europa och Sverige ökade kraftigt under sommaren och hösten 2015. I samband med detta intensifierades debatten varvid frågan om invandring och integration klättrade allt högre upp på mediernas och medborgarnas dagordningar. Kunskapen om hur svenskarnas attityder till invandring ser ut och har förändrats under de senaste åren är dock bristfällig. Ett skäl är att tidigare forskning fokuserar på flyktinginvandring medan det saknas studier om attityder till andra former av invandring. Vidare bygger nästan all tidigare svensk forskning

på tvärsnittsstudier, det vill säga undersökningar där olika människor deltar vid olika undersökningstillfällen. Det begränsar möjligheterna att undersöka attitydförändringar bland samma grupp av människor och på den individuella nivån. Det finns också alltid en viss osäkerhet kring om förändringar av resultaten i tvärsnittsstudier påverkas av att olika urval deltar vid olika undersökningstillfällen. I dagsläget råder det också brist på svenska studier som undersöker vilka samband som finns mellan människors medieanvändning och deras attityder till invandring. Det är samtidigt relevant att studera eftersom forskning från andra länder visar att medieanvändning kan påverka människors attityder till invandring.

Syfte och frågeställningar

Syftet med rapporten är att undersöka svenskarnas attityder till invandring 2014–2016 och eventuella samband mellan medieanvändning och attityder till invandring. Mer specifikt syftar rapporten till att besvara fem frågeställningar: (1) Vilka attityder har svenskarna till olika former av invandring? (2) Vilka attityder har svenskarna till invandring från olika delar av världen? (3) Vilka effekter upplevs invandring ha på Sverige? (4) Vilka samband finns mellan medieanvändning och attityder till invandring? (5) Vilka förändringar har skett över tid vad avser attityderna till invandring?

Metod och material

Studien bygger på data från panelundersökningen Demokratipanelen 2014–2016. Den utgår från ett riksrepresentativt urval från Novus Sverigepanel stratifierat utifrån kön, åldersgrupper och län. Enkäterna skickades ut i november alla tre undersökningsår. Totalt deltog 254 respondenter vid samtliga undersökningstillfällen. Genom att basera analyserna på dessa respondenter har det varit möjligt att studera förändringar inom samma grupp människor samt på individnivå.

Syn på olika former av invandring till Sverige, 2014–2016 (procent).

De som kommer till Sverige...	Mycket negativt	Ganska negativt	Varken- eller	Ganska positivt	Mycket positivt	Balansmätt
...för att undfly krig och förtryck						
– 2014	3	9	22	30	36	+54
– 2015	4	9	24	30	34	+51
– 2016	4	9	25	30	33	+50
...för att arbeta						
– 2014	2	5	18	34	42	+69
– 2015	2	4	17	35	42	+71
– 2016	1	4	18	36	41	+72
...för att studera						
– 2014	1	2	17	37	43	+77
– 2015	1	3	19	37	41	+74
– 2016	1	2	18	39	41	+77
...för att förenas med sina anhöriga						
– 2014	9	14	27	27	24	+28
– 2015	9	14	30	25	22	+24
– 2016	9	14	29	25	23	+25

Antal svar: 2254. Balansmätt avser andelen som angivit positiva svar minus andelen som angivit negativa svar. Procent är avrundade till hela tal.

Resultat

Den första frågeställningen handlar om attityderna till olika former av invandring. Resultaten visar att det är betydligt fler som har en positiv än som har en negativ attityd till invandring. Attityderna skiljer sig dock åt beroende av vilken form av invandring det handlar om. Mest positiv är inställningen till att människor invandrar för att studera och arbeta. Inställningen till att människor invandrar till Sverige för att undfly krig och förtryck och för att förenas med anhöriga är mindre positiv, men det är avsevärt fler som ställer sig positiva än som ställer sig negativa även till dessa former av invandring.

Vad gäller den andra frågeställningen om attityderna till invandring från olika delar av världen finns ett liknande mönster: Betydligt fler är positivt än negativt inställda till invandring, oavsett varifrån invandrarna kommer. Mest positiva är attityderna till att människor invandrar från andra länder i Norden, Europa utanför Norden och Nordamerika, minst positiva till att människor invandrar från Mellanöstern och Afrika.

Den tredje frågeställningen handlar om vilka effekter invandring upplevs ha på Sverige. En klar majoritet upplever att det är bra med invandring, både för svensk ekonomi och för svensk kultur. Samtidigt finns det en betydande minoritet som upplever att invandring har negativa effekter och en majoritet anser att det allt för ofta händer att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället.

Det övergripande mönstret är alltså en positiv syn på invandring, även om det finns en kritisk minoritet, samt att attityderna är mer splittrade när det handlar om hur invandring upplevs påverka Sverige. Dessa

mönster är vidare mycket stabila över åren. Vad gäller den femte frågeställningen, som handlar om vilka förändringar som har skett över tid, visar resultaten att det sker mycket små förändringar mellan 2014 och 2016. Överlag präglades opinionen – också på individnivå – av en hög grad av stabilitet, inte minst i ljuset av de dramatiska förändringar som skedde under perioden. Det finns dock en tendens till att grupper som initialt var mer positiva till invandring blev ännu mer positiva medan grupper som initialt var mer negativa blev ännu mer negativa över tid. På gruppnivå tyder resultaten därmed på att en viss grad av polarisering av attityderna skedde 2014–2016.

Den fjärde frågeställningen handlar om vilka samband som finns mellan människors medieanvändning och deras attityder till invandring. Här visar resultaten att det finns vissa samband. Mest entydiga är resultaten för Apvixlat och ETC, som visar sig ha samband med negativa respektive positiva attityder till invandring. Därtill tycks användning av Dagens Nyheter vara förknippat med positiva attityder medan TV4 Nyheterna och Expressen är förknippade med negativa attityder. Resultaten visar också att det finns vissa samband mellan respondenternas medieanvändning och förändringar av deras attityder till invandring, vilket är ett tecken på att medieanvändning kan påverka attityderna. Det finns dock också tecken på selektionseffekter, alltså att människors attityder till invandring har samband med förändringar av deras medieanvändning.

Hur ska då resultaten tolkas? Från befintlig litteratur vet vi att det finns tre huvudsakliga modeller för att förklara människors attityder till invandring och invandrare. Två modeller bygger på ekonomi och

materiellt egenintresse: Tesen om Labor Market Competition menar att människors attityder bottnar i om man tror att invandring bidrar till ökad konkurrens på arbetsmarknaden, medan Fiscal Burden hävdar att attityderna till invandring beror på hur man tror att välfärden och statsfinanserna påverkas. I den kulturella förklaringsmodellen styrs människor mindre av materiellt egenintresse. Där påverkas uppfattningarna av om invandring uppfattas som ett hot mot den nationella identiteten och/ eller kulturen. Vår tolkning av resultaten är att den kulturella förklaringsmodellen får ett något starkare stöd än de ekonomiska förklaringsmodellerna när man ska förklara attityderna till invandring.

Slutsatser och policyrelevans

En till synes förvånande slutsats av undersökningen är att attityderna till invandring, såväl aggregerat som på individnivå, förändrades tämligen lite de turbulenta åren 2014–2016. Förklaringen till detta kan vara att invandringsfrågan var politiserad redan dessförinnan, vilket innebär att åsikterna om invandring är mer utkristalliserade och starka. Det begränsar mottagligheten för information som strider mot de egna åsikterna, vilket i sin tur minskar sannolikheten för stora opinionsförskjutningar.

En viktig fråga av samhällsrelevans är hur attityderna till invandring kommer att utvecklas framöver. I det sammanhanget finns två viktiga faktorer att beakta. Den första faktorn handlar om på vilket sätt och hur mycket medierna kommer att rapportera om och gestalta invandring samt relaterade frågor. Den andra faktorn handlar om hur det politiska systemet kommer att hantera frågor som rör invandring. Den politiska retoriken och den faktiska politikens utformning påverkar också hur människors attityder formas.

En annan fråga med stor samhällsrelevans gäller mediernas betydelse för att forma människors attityder. Enligt befintlig forskning är människor mottagliga för påverkan från den mediala rapporteringen om olika frågor. Föreliggande undersökning indikerar också att det finns samband mellan vilka medier människor använder sig av och förändringar av deras attityder till invandring, även under kontroll för kön, ålder, utbildning, politiskt intresse och partisympati. Det skulle kunna tolkas som en indikation på att det finns kausalsamband, det vill säga att konsumtion av exempelvis ETC och Avpixlat påverkar attityderna i varsin riktning. Våra data och vår undersökningsmetod kan dock inte kontrollera för allt som kan tänkas påverka resultaten. Mer forskning skulle därför behövas för att fastställa om det finns kausala samband mellan vilka medier människor använder sig av och deras attityder till invandring.

Jesper Strömbäck & Nora Theorin
Attityder till invandring
En analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016
Delmi rapport 2018:4
Hela rapporten finns tillgänglig på www.delmi.se

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR
Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17